

De spin van Titia Brongersma

Waarschijnlijk heeft u, de lezer van KARREE, nog nooit gehoord van de zeventiende-eeuwse dichteres Titia Brongersma. Maakt u zich geen zorgen: een willekeurige student Nederlands kent haar naam zelfs niet bij het verlaten van de universiteit. De namen die daar gedoopt worden en tot het leerpakket van de student behoren, zijn die van de "echte grote" dichters als Vondel, Hooft, Cats en Huygens.

Wat opvalt aan dit rijtje, is dat het slechts de namen van *mannelijke* dichters bevat. Een reden hiervoor kan zijn dat het literaire bedrijf in de Gouden Eeuw voornamelijk werd gedomineerd door mannen. Bij een meer gedetailleerde kijk op de literaire produktie uit die tijd, blijkt dat ook heel wat vrouwen hun sporen hierin hebben achtergelaten. Eén van die vrouwen is de uit Friesland afkomstige dichteres Titia Brongersma. Zij publiceerde in 1686 een dikke bundel poëzie, getiteld *De Bron-swaan*.

De Bron-swaan bevat allerlei soorten gedichten: van gelegenheidsgedichten tot herdersliedjes; van raadselachtige rijmpjes tot religieuze psalmgezangen. En ergens in deze enorme verzameling gedichten bevindt zich plotseling een heel curieus gedichtje. Het gaat namelijk over een spin en heeft de volgende titel:

*Op een bonte gekruyste SPIN,
Die eenige weken voor mijn vensterglas
in haar net haar had gehouden, dog
door een koude Noorde wind verjaagt,
en haar uytgespan gebrooken.*

Er wordt hier aangekondigd dat er een gedicht volgt over een bont gekruiste spin, die enige weken voor het vensterglas van Titia Brongersma heeft gehuisd. De koude noordenwind verjaagt echter medogenloos de spin en breekt haar web (uytgespan). En dan begint het eigenlijke gedicht:

*Aragne is verhuyst en haar Tapeet gebrooken
Door Borëas helaas! nu is mijn spintje voort,
Had ik de magt sy waar daar over al gewroken,
maar vrees dat 't arme dier in 't woeden is vermoort.
Ey: Noortse beer wat deed' die kruysling U voor schade,
Sy ving maar vliegjes in haar nietig uytgespan,*

*Daar mee sy soberlijk haar holle buyk versade,
Minerv' hoeft haar nu niet te leggen in de ban,
En had om 't prijs lot met haar niet te horen weven:
Wijl's Pallas door de vlugt van selfs de Eer komt geven.*

Deze regels vergen enige uitleg voor de niet-geofende lezer van zeventiende-eeuwse dichttaal. Wie is bijvoorbeeld Aragne in de eerste regel? Zij was een Lydisch meisje dat na een weefwedstrijd met Minerva door deze in een spin werd veranderd. Aragne is hier dus gebruikt als naam voor de bont gekruiste spin en van haar wordt gezegd, dat ze verhuisd is, omdat haar web (tapeet) gebroken is door Borëas, de noordenwind. Als Titia Brongersma de macht ertoe had gehad, dan had ze dit voorkomen, maar ze vreest dat het arme dier reeds is omgekomen.

Vervolgens vraagt de dichteres verontwaardigd welke schade de spin de noordenwind aandeed. De spin is immers geheel schuldeloos: zij ving slechts vliegjes in haar nietig "uytgespan". Met die vliegjes verzadigde ze haar holle maag.

De slotregels van het gedicht grijpen vervolgens weer terug op de mythe van Aragne en Minerva, die ook wel Pallas wordt genoemd. Hier stelt Titia Brongersma namelijk dat Minerva haar helemaal niet in de ban hoefde te leggen. Door de vlucht van de spin met de noordenwind, wint Minerva de weefwedstrijd automatisch al. De spin geeft haar door de vlucht vanzelf de eer. Het gedicht dat begon vanuit de heel concrete situatie dat er een spin voor haar raam zit, eindigt in een vlucht op mythische hoogte.

Je kunt je afvragen of het in de zeventiende eeuw misschien iets typisch vrouwelijks was om over spinnen te schrijven. Er blijken namelijk meer "spinnengedichten" door vrouwen geschreven te zijn in die tijd en vooralsnog heb ik geen spinnen bezongen gezien door mannen. Het lijkt in dit gedicht zelfs alsof de dichteres een speciale band met het beestje heeft opgebouwd, wanneer ze zegt: "nu is mijn spintje voort".

Hoe dan ook, dit curieuze gedicht van Titia Brongersma verplaatst ons naar een zeventiende-eeuwse schrijfkamer, waarvanuit je een spin haar web ziet weven. De noordenwind blaast haar abrupt weg: de natuur doet haar werk. Maar voor de schrijfster blijft het niet bij deze observatie. Ze laat zien dat een "spintje" voor je raam niet zonder meer een beestje is, maar kan leiden tot de gedachte over de mythe van een weefwedstrijd tussen Minerva en een Lydisch meisje. De kleine spin blijkt dus uiteindelijk van groot belang!